

Yazar: Enes Nigerze

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tarih Bölümü Öğrencisi

Giriş

Roma, tradisyona göre MÖ 509 yılında ilk defa seçilen konsüllerden bu yana *Res Publica* yani Cumhuriyet yönetimi altındaydı. Fakat özellikle MÖ I. asırdan itibaren yönetimde gözle görülür değişimler meydana gelmekte ve Cumhuriyet yönetiminin zayıfladığı, yapılan uygulamalardan anlaşılacağı üzere -Gaius Marius üst üste yedi kere konsül seçilmişti- artık aşikâr hale gelmeye başlamıştı. Kronolojik olarak Gaius Marius, Sulla, Caesar gibi isimler haklı olarak genel tarih yazımında Cumhuriyet'in sonunu getiren isimler olarak bilinirler. Dolayısıyla vurulan darbelerin yeterince yıpratıldığı yönetim, MÖ 15 Mart 44 tarihinde Iulius Caesar'ın suikaste uğramasını müteakip patlak veren iç savaş devrinde rakiplerini alt edip tek adam olarak Roma tahtına oturan Gaius Octavius Thurinus (daha sonra Augustus) tarafından yıkılacak, artık Roma'nın "Altın Çağı" olarak nitelendirilen *Principatus* yani imparatorluk dönemi başlayacaktır. Bu çalışmada, Roma'nın ilk imparatoru olan Augustus'un yaşamı ve eseri olan *Res Gestae Divi Augusti*, (Tanrısal Augustus'un İşleri) çeşitli kaynaklardan yararlanılarak yazılacaktır.

Doğumu ve Gençlik Yılları

Takvimler MÖ 23 Eylül 63 tarihini gösterdiğinde, günümüzde kalıntısı pek az olmasına karşın hala Rönesans'tan izler taşıyan, Palatino Tepesi yakınlarındaki Velitrae (günümüzde Velletri) şehrinde dünyaya gelmiştir.[1] Annesi, Iulius Caesar'ın kız kardeşi Iulia'nın kızı olan Atia bir aristokrat, babası ise Octavii soyundan (*gens*) senatör olmayı başaran kişi Gaius Octavius'dur.[2] Roma'da kız evlat sahibi olmak evlilik yoluyla güçlü müttefikler edinmeyi sağlamakta, erkek evlatlar ise kamusal hayatta bir kariyer planlaması yapabilmekte, aileye şan ve onur kazandırabilmekteydi. Octavius doğduğunda, doğum ziyaretçilerinden birisi de elbette ki kariyer basamağının başrahip (*Pontifex Maximus*) adını taşıyan ve çoktan isim yapmaya başlamış Iulius Caesar'dı.[3]

Roma kültüründe her doğan çocuğa bir ön isim yani *praenomen*, sonrasında klan ismi olan *nomen*, devlette büyük yararlılık gösteren kişilere de bir nevi "üstün başarı unvanı" olan *cognomen* verilirdi.[4] Böylece yeni doğan çocuğun ismi Gaius Octavius Thurinus[5] olmuştur. Maalesef kaynaklarımız Octavius'un yaşamının ilk yılları hakkında bize çok kısıtlı bilgiler vermektedir. Bu sebeple günümüze kadar ulaşabilen çok az bilgiden biri, Suetonius'un aktardığına göre, bakıcısı onu emekleyebilecek çağa geldiği dönemde uyuması için bıraktığı bir gece çocuğun kaybolduğu hikayesidir. Nitekim ertesi günün şafağında evin en üst katında doğan güneşi seyredirken bulunmuştur.[6] Dört yaşına geldiğinde babasını kaybettiğini bildiğimiz Octavius, Şam'lı Nikolaus'un aktardığına göre daha dokuz yaşındayken üstün karakterli bir çocuk olmasıyla öne çıkıyordu. On iki yaşında iken babaannesi Iulia'nın cenaze törenindeki konuşmasından alkış toplamayı başarmıştır. Ayrıca kendi yaşlılarının eşliğinde şehrin dışında binicilik egzersizleri ve akraba ziyaretleri yaptığını görüyoruz. Şam'lı Nikolaus'a göre, Octavius çekici dış görünüşü ve muhteşem bir soya mensup olduğu için bütün şehir tarafından imrenilen

bir çocuktur.[7] Bu tarz ana kaynaklardan yararlanırken seçici olmanın zarurietü bilhassa önemlidir. Günümüzde bazı tarihçiler -örneğin Roma'nın "kanlı" tarihini yazan Neil Faulkner- Octavius'un aslında kaynakların bize sunduğu kadar parlak bir yaşam serüveninin olmadığını, bu durumun sebebinin dönemin "imaj-yaratıcılarının" bir ürünü olduğunu hatta Octavius'un gizli bir korkak olduğunu dahi yazmaktadırlar. Gerçek ne olursa olsun Octavius, kendisini bir anda iç savaş kaosunun içinde bulduğunda sadece on sekiz -bazı kaynaklarda on dokuz- yaşındaydı ve getirilen tüm bu yorumlar, Octavius'un iç savaştan galip olarak ayrıldığı ve yüzyıllarca sürecek imparatorluğun Altın Çađ'ını başlatan kişi olduğu gerçeğini değiştirmez. Eklenmesi gereken bir başka önemli konu ise Caesar'ın, ölümünden kısa süre evvel Octavius'u evlat edindiğidir. Roma kültüründe evlat edinme günümüze kıyasla daha büyük öneme sahiptir. Bu evlat edinmeden sonra Caesar'ın varisi olan Octavius, en az manevi babası kadar başarılı bir yaşam sürecektir.[8]

Augustus

İkinci Triumvirlik ve İç Savaş Dönemi

MÖ 15 Mart 44 tarihinde bir grup Cumhuriyetçi senatör tarafından komplo sonucu suikaste kurban giden Iulius Caesar'ın ölümü sırasında Octavius, Dalmatia'daki Apollonia kentinde eğitim görmekteydi.[9] Manevi babasının öldürüldüğü haberini alınca Roma'ya dönme kararı ile kendisini bir kaosun içerisinde buldu. MÖ 44 yılında senato desteğiyle kendisine bir ordu toplandı ve o sırada kuzey İtalya'daki Mutina'da Brutus'u kuşatan Marcus Antonius'a karşı

savaşmak için gönderildi; fakat ortada bir çelişki vardı. İki taraf da Caesar davası adına savaşıyordu ve bu iki taraftan herhangi birisi kazansa dahi Caesar'ın davası zayıflayacaktı.[10]

Bu nedenle Octavianus, MÖ 43 yılının temmuz ayında askeri darbe yaparak Roma yönetimini ele geçirdi ve ardından Caesar'ın katilleri için çıkarılan afları iptal ettikten hemen sonra Marcus Antonius'a teklif götürdü. Böylece aynı davayı güden üç komutan (Octavianus, Marcus Antonius ve Gallia lejyonlarının komutanı Marcus Lepidus) arasında Caesar'ın katillerini yok etmek adına ikinci bir Triumvirlik kuruldu. Ardından içinde Cicero'nun da bulunduğu üç yüz senatör ve iki bin eques (atlı sınıfı) kanun kaçağı ilan edilerek idam edildi. Roma topraklarının üçe bölünerek - İtalya şimdilik üçünün kontrolündeydi- yönetilmesi kararı alındı. Belli başlı sorunlar bu şekilde halledildikten sonra asıl amaç olan isyan halindeki Cumhuriyetçilerin ortadan kaldırılması meselesine yöneldiler ve MÖ 42 yılında Adriyatik Denizi'ni geçerek Makedonya'da Philippi mevkiinde önce Cassius üç hafta sonra da Brutus'un ordusuna karşı zafer kazandılar ve ikisi de intihar ederek yaşamlarına son verdiler. Ordularından kalan subaylar idam edildiyse de erler Caesar'ın ordusuna katıldı.[11]

Buraya kadarki süreçte kendi aralarındaki sorunları göz ardı eden Triumvirler, düşmanlarını alt etmeyi başardıktan sonra kendi aralarındaki meselelere yöneldiler. Dikkati çeken bir husus öncelikle Octavianus'un, Marcus Antonius'un şimdilik gölgesinde kalmasıdır. Antonius, Caesar'ın yakın adamlarından biriydi ve bundan önemlisi kuvvetli, akıllı bir generaldi. Octavianus'un o dönemde tek kozu ise Caesar'ın manevi oğlu olmasıydı. Ayrıca kendisi MÖ 44 yılında Senato ile beraber hareket etmesine rağmen aniden taraf değiştirmiş ve bu durum kötü bir etki yaratmıştır.[12] Suetonius'un aktardığına göre savaştan sonra esirler çözülürken kurtarıcı ve fatihleri olarak Antonius'u selamlamışlar, Octavianus'un yüzüne karşı ağıza alınmaz hakaretler etmişlerdir.[13] Daha sonra genişleyen hakimiyet alanları tekrar Triumvirler arasında paylaşıldı ve Antonius doğu topraklarını Octavianus batı topraklarını, Lepidus ise Afrika topraklarını aldı. Fakat daha sonra Antonius'un bu işten çok daha kârlı çıktığı -ilerleyen süreç aslında böyle olmadığını gösterse de- anlaşıldı. Nitekim doğu toprakları daha zengindi, Octavianus'a kalan ise Philippi gazisi yüz bin askerin istihdamıydı. Ayrıca gündeme gelen yeni bir Parth seferi doğuda büyük bir askeri şöhret imkânı sunuyordu. Aralarındaki bazı sorunları şimdilik Brundisium Paktı ve Antonius'un, Octavianus'un kız kardeşiyle evlenmesi yoluyla çözülmüştü. Bundan sonraki on yılı Octavianus, İtalya'yı savunma amacıyla savaşarak geçirdi. Bu savaşlardan bir tanesi Gnaeus Pompeius'un küçük oğlu Sextus Pompeius ile olan savaşıdır.[14] Triumvirliğin önde gelen iki ismi arasındaki ilişki tarihler MÖ 33 yılına geldiğinde gerilmeye başlamıştır. Antonius'un Parth seferi hiç iyi gitmemiş, ordusu büyük zayıyat vermiştir. Bu durumun tehlikeli olduğunun farkında olan Antonius Mısır'a gitmiş ve Kleopatra ile ittifak kurmuştur. Antonius'un yardım isteği karşılığında verdiği tavizler Roma'da ihanet olarak yorumlanmış ve karşı cephe alınmıştır. Octavianus'un İtalya ve Gallia'dan topladığı kuvvetli lejyonlara karşı Antonius'un karısının ordusu ve azınlıktaki Romalı askerler kozlarını nihayet MÖ 31'de Yunanistan'da Actium limanında paylaşacaktı. Savaşın sonucu mutlak Octavianus zaferiydi. Kaçmayı başaran Kleopatra ve Antonius, Octavianus'un takibi sonucu MÖ 30 yılında Mısır'da intihar ettiler.[15] Bu arada Caesar'ın Kleopatra'dan olma oğlu Caesarion'da ölümden nasibini aldı.[16] Böylece iç savaş sona ermiş ve kadim Mısır, artık fiilen Roma malı olmuş ve uçsuz bucaksız toprakların yegâne sahibi Octavianus olmuştur.

Actium Savaşı

Augustus'un Reformları

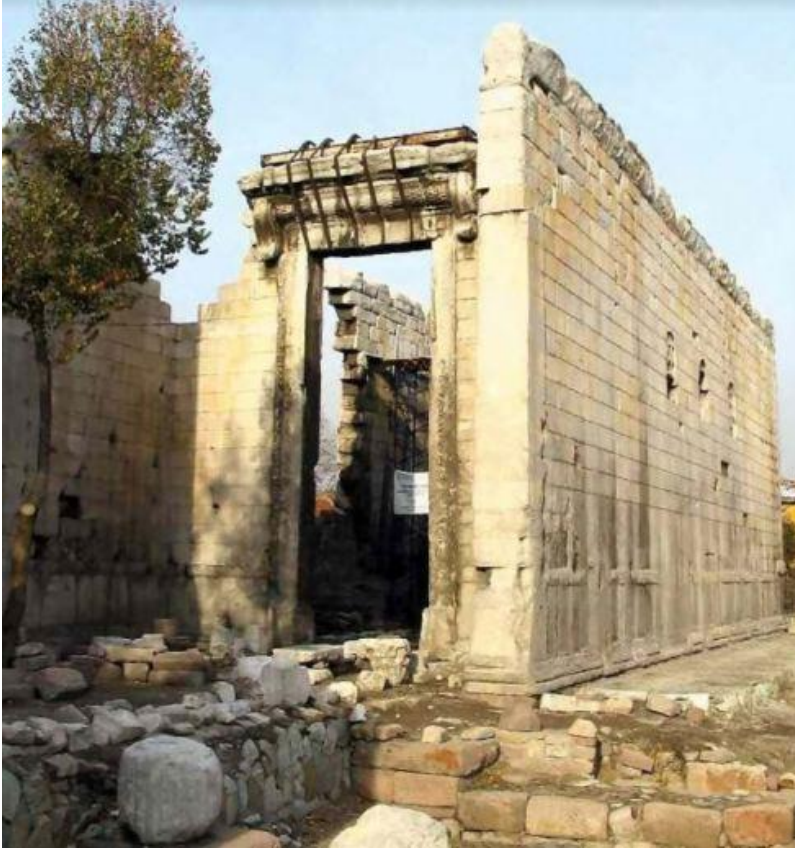
Bu başlığın altına yazılması gerekenler ne yazık ki bu kısa çalışmaya sığmayacak kadar detaylı ve Roma tarih yazımında bir hayli önem arz eden konulardır. Bu sebeple elimden geldiğince kısaltmaya ve özet geçmeye çalışacağım. Octavianus iç savaştan galip ayrılan taraf olarak Roma'ya döndüğünde çeşitli reform hareketlerine girişmiştir. Örnek olarak Senato'nun gücünün minimuma indirgenmesi, imar faaliyetlerinin büyük ivme kazanması, -Roma, Augustus çağında mermer ile kaplanmıştır- *provincia* (eyalet) yönetimlerinde köklü değişimler yapılması gibi çalışmalar verilebilir. Augustus'un en yakın danışmanı olan Agrippa'nın ordu, maliye ve yönetim faaliyetleri bu dönemde önemli bir yer tutar. Ayrıca Romalılık bilinci bu dönemde zirve yapmıştır. Cumhuriyet döneminde hâkim zihniyet yapısı Yunan'dan örnek alınmışsa da bu durum Augustus döneminde değişmiştir. Eski kütlerin yeniden canlandırılması basitçe bir Roma "milliyetçiliğinin" yaratılmaya çalışıldığını gösterir. Caesar'dan sonra Augustus da takvimde değişiklik yapmış, yılın sekizinci ayını kendi ismi yapmıştır. Bir diğer yakın danışmanı olan Maecenas ise kültürel alandaki çalışmaları ile önem arz etmektedir. Bu dönemde şiirin ve edebiyatın da desteklendiğini görüyoruz.[17] Vergilius, Horatius ve Ovidius -Roma'nın en önemli üç şairi olarak kabul edilirler- bu dönemde yaşamışlardır. Augustus'un tahtta geçirdiği süre boyunca Roma, dünyanın en büyük şehri olmuştur. Ayrıca İmparatorluk her alanda altın çağını yaşamaya başlamıştır. *Pax Romana* dönemi olarak bilinen Roma Barışı'nın başlaması da bu dönemin karakteristik özelliklerinden biridir.

MS 14 yılındaki ölümüyle tanrılaştırılmış ve ölümünden yüz yıllar sonra bile Augustus ismi bir unvan olarak Roma imparatorlarınca kullanılmış, her zaman Pater Patriae (Ülkenin Babası) olarak anılmaya devam etmiştir.

***Res Gestae Divi Augusti* (Tanrısai Augustus'un İşleri)**

Gaius Iulius Caesar Augustus, MS 19 Ağustos 14 tarihindeki ölümünden önce farklı tapınaklara vasiyetini içeren belgeler bıraktı. Ölümünden sonra açılan bu belgelerin içeriği bizim için önemlidir. Bu belgelerin iki defter halinde olduğunu görüyoruz. Birincisi, *Testamentum* denilen özel mirasçılara ve imparatorluk için bıraktığı miraslardan bahsetmekte, ikincisi ise *De Funere Suo* (Kendi Cenaze Töreni Hakkında) adında olup üç rulodan oluşmaktadır. İlk ruloda kendi cenaze töreninin nasıl yapılmasını istediğinden bahsetmekte, ikincisi ve bizim için önemli olan bölüm ise *Index Rerum a Se Gestarum* yani Kendisi Tarafından Yapılan İşlerin Listesi'dir. Burada yaşamı boyunca hükmü altında olan imparatorlukta yaptığı, başardığı işlerden bahsedilmiştir. Üçüncüsü ise *Breviarium Totius Imperii Romani* yani Bütün Roma İmparatorluğu Hakkında Kısa Gözlemler anlamında olan bölümdür. Bu bölüm daha siyasi içeriğe sahip olup, genel durumdan, sınırlardan, hazineden ve askerlerin durumundan bahseder.[18]

Ele alınacak olan ve literatür açısından önem arz eden rulo ikinci rulodur. Maalesef eserin kendisi zaman içinde kaybolmuşsa da Augustus'un kendisine derinden bağlı eyalet yöneticileri tarafından kopyalanarak tapınaklara yazdırıldı. Bu sayede eser günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Anadolu'da üç farklı yerde bulunan kopyaların bazı eksikleri olmasına rağmen farklı kopyalara bakılarak bütünlük sağlanabilmiştir. Birincisi Ankara'da Hacı Bayram Camii yakınında olan *Monumentum Ancyranum*, (Ankara Anıtı)diğeri Pisidia bölgesinde Apollonia (bugünkü Uluborlu) kentinde bulunan *Monumentum Apolloniense*, (Apollonia Anıtı)üçüncüsü de yine Pisidia bölgesindeki Antiocheia(bugünkü Yalvaç) kentindeki *Monumentum Antiochenum* 'dur. (Antiocheia Anıtı) Bu bölüm kendi arasında *Honores*, (Onurlar) *Impensae*, (Masraflar) *Res Gestae* (Yapılmış İşler) olarak bölümlere ayrılmıştır. Birincisinde kazandığı onurları, işgal ettiği mevkiileri yazmakta, ikincisinde ise yaptığı harcamalardan bahsetmekte, üçüncüsünde ise askeri başarılar, yaptığı fetihler anlatılmaktadır. Bu eserin bizim için önemi, Augustus'un halkına sunduğu bir rapor, kendi övgüleriyle dolu bir otobiyografi gibi edebi eser olmasından başka, yaptığı işlerin Cumhuriyet'i bitirip, arada uçurum açmadığını, aksine Cumhuriyet'in bir devamı olduğunu, aynı memuriyetlerin devam ettiğini belirtmesi, bir çeşit siyasal savunma yapmış olmasıdır.[19]

“Monumentum Ancyranum”

Dipnot

- [1] Anthony Everitt, *Augustus: The Life of Rome's First Emperor*, New York: Random House, 2006, s. 27.
- [2] Adrian Keith Goldsworthy, *Augustus: first emperor of Rome*, New Haven: Yale University Press, 2014. 19-20.
- [3] a.g.e, s. 20.
- [4] Everitt, *Augustus*, s. 27.
- [5] Thurinus cognomeni, Suetonius'a göre muhtemelen babasının Thurii'deki ayaklanmada elde ettiği başarılar neticesinde verilmiştir.
- [6] Goldsworthy, *Augustus: First Emperor of Rome*, s. 24.
- [7] Nicolaus, *Nicolaus of Damascus.*, çev. Mark Toher, Cambridge: Cambridge University Press, 2016, s. 71.
- [8] Simon Hornblower, Antony Spawforth (ed.), *The Oxford classical dictionary*, 3rd ed Oxford ; New York: Oxford University Press, 1996, s. 216.
- [9] Suetonius, *The Twelve Caesars*, çev. James Rives, New York: Penguin Classics, 2007, s. 81.
- [10] Neil Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, çev. Çağdaş Sümer, 2. b., İstanbul: Yordam Kitap, 2017, s. 198.
- [11] a.g.e, s. 199.
- [12] a.g.e, s. 199-200.
- [13] Suetonius, *The Twelve Caesars*, çev. James Rives, New York: Penguin Classics, 2007, s. 83.

- [14] Faulkner, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, s. 199-200.
- [15] D. S Potter, *The Emperors of Rome: The Story of Imperial Rome from Julius Caesar to the Last Emperor*, London: Quercus, 2013, s. 32.
- [16] Suetonius, *The Twelve Caesars*, s. 85.
- [17] Müzehher Erim, *Lâtin Edebiyatı*, 1. b., İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987, s. 116-119.
- [18] Edward Gibbon meşhur eserinde (The Decline and Fall of The Roman Empire) devletin yıkılış sebeplerinden birinin, Augustus'un eserinin bu bölümünde devlet hakkında verdiği tavsiyelere, imparatorluğun ilerleyen dönemlerindeki imparatorların uymadıkları olduğunu yazmaktadır.
- [19] Müzehher Erim, *Lâtin Edebiyatı*, s. 119-122.

Kaynakça

- ERIM, Müzehher, *Lâtin Edebiyatı*, 1. b., İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987.
- EVERITT Anthony, *Augustus: The Life of Rome's First Emperor*, New York: Random House, 2006.
- FAULKNER Neil, *Roma: Kartalların İmparatorluğu*, çev. Çağdaş Sümer, 2. b., İstanbul: Yordam Kitap, 2017.
- GOLDSWORTHY Adrian Keith, *Augustus: First Emperor of Rome*, New Haven: Yale University Press, 2014.
- HORNBLOWER Simon, Antony SPAWFORTH, (ed.), *The Oxford Classical Dictionary*, 3rd ed., Oxford ; New York: Oxford University Press, 1996.
- NICOLAUS, Nicolaus of Damascus., çev. Mark Toher, Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
- POTTER D. S, *The Emperors of Rome: The Story of Imperial Rome from Julius Caesar to the Last Emperor*, London: Quercus, 2013.
- SUETONIUS, *The Twelve Caesars*, çev. James Rives, New York: Penguin Classics, 2007.